

Pracovní skupina „Orientalia Bohemica“
(moderátor Petr Charvát)
Výběrová bibliografie s tematikou „Orientalia Bohemica“ 2009

(Poznámka: Do bibliografie byla pojata i díla mimo orientalistické obory, pokud významnou měrou přispívají k poznání dějin českých zemí a kontextů vázaných na styky s Orientem v době osvětlené historickými prameny.)

Roger Collins: Die Fredegar-Chroniken, Hannover: Hahn´sche Buchhandlung 2007, ISBN 978-3-7752-5704-6.

Robin Cormack, Maria Vasiliki (edd.), Byzantium 330-1453, London: Royal Academy of Arts 2008, ISBN (paperback) 978-1-905711-27-7 (reprezentativní katalog výstavy, řada exponátů athénské Benaki Museum, i keramika, šperk, drobné umění).

Christian Ewert, Die pflanzlichen Dekorelemente der Elfenbeinskulpturen des Kalifats von Córdoba im Vergleich mit dem westislamischen plastischen Bauschmuck des 10.- 12. Jahrhunderts, Madrider Mitteilungen 49, 2008, 451-542 (pro srovnávací účely s nejstaršími hispanomaurskými díly ze střední Evropy = řezby na vazbě kodexu Bayerische Staatsbibliothek München sign. CLM 23 630 z 11. století, původně patrně rukopis salzburského arcibiskupství).

Jaroslav Folda: Crusader Art – The Art of the Crusaders in the Holy Land, 1099-1291, Aldershot: Lund Humphries 2008, ISBN 978-0-85331-995-5 (str. 22-23 – r. 1103 jmenováno k chrámu Božího hrobu 20 kanovníků, patriarcha Arnulf jmenován 1112, organizoval společný život podle Augustina; do r. 1118 postaveny ambit, kapitulní síň, dormitář, refektář a infirmarium, str. 23 fig. 4 – zbyla z toho dodnes zachovaná půlka presbytáře s lomenými oblouky klenby; 53 fig. 18 – žaltář královny Melisendy [Londýn, British Library, MS Egerton 1139, asi 1134-1135, Jeruzalém], v iniciále B na pozadí vzor *čintamani*; 34-35 – zde iluminace z téhož rukopisu provedené ve zřetelně byzantském slohu, jakož i slonovinová vazba; 36 – vzešel z jeruzalémského skriptoria; 38 fig. 19 – chrám Božího hrobu podle plánu Roberta Willise z r. 1849; 88-89 figs. 59, 60 a 61 jsou předměty z výzkumu USA na Montfortu/Starkenbergu, palestinského ústředí Řádu německých rytířů: křížení žeber s palmovým svorníkem, kus byzantské ikony nejspíš sv. Jana Křtitele).

Ulf Franson, Marie Svedin, Sophie Bergenbrant, Fedir Androshchuk (edd.), Cultural interaction between east and west – Archaeology, artifacts and human contacts in northern Europe, Stockholm: Stockholm University 2007, ISBN 978-91-7155.474-1.

Frings, Jutta: Rom e, et, und, and, y die Barbaren : Europa zur Zeit der Völkerwanderung; 22. August bis 7. Dezember 2008 in der Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn ; [anlässlich der Ausstellung Rom und die Barbaren. Europa zur Zeit der Völkerwanderung] / [eine Ausstellung der Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn ... ; Katalogkoordination Jutta Frings, Helga Willinghöfer], München : Hirmer, 2008, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., signatura: F3-RoMB Volný výběr.

Allen Fromherz: North Africa and the Twelfth-Century Renaissance: Christian Europe and the Almohad Islamic Empire, „Islam and Christian-Muslim Relations“ 20/1, 2009, 43-59 (str. 44 – Ahmad as-Sikillí, muslim zajatý v mladém věku jednotkami sicilských Normanů, vycvičen jako námořník, po smrti Rogera II. [1154] prchá do Tunisu a posléze Marrákeše, přichází ke dvoru chalífy Júsufa ibn Abdalmu´mína a zakládá námořní moc almohádského

impéria; 47-52 o vztazích almohádského impéria s Evropou – Anglie [Matthew Parys zaznamenal historiku o poselství Jindřicha III. anglického almohádskému chalífovi, měl mu slíbit konverzi k islámu, když mu chalífa pomůže ve válkách s parlamentem], Benátky, Janov, Pisa, papežství; 48 – export řady luxusních zboží včetně keramiky do Středomoří, zvláště Itálie, *Bacini Almohad* = mísy zdobící kostelní stavby v Pise; 49 – z roku 1246 je dopis almohádského chalífy papeži Inocenci IV., zmíněn františkán Lope Fernando d' Ayn, měl být biskupem marrákešským a získat povolení vystavět v Marrákeši katedrálu pro tamní křesťany; 49-52 o křesťanských žoldnících u Almohádů – základem impéria pořádky berberských kmenů, ty však stále neovladatelnější a nespolehlivější, proto vládcí raději najímají loajální křesťanské žoldníře).

Ildar H. Garipzanov, Patrick J. Geary, Przemysław Urbańczyk (edd.), *Franks, Northmen and Slavs, Identities and State Formation in Early Medieval Europe*, Turnhout: Brepols 2008, ISBN 978-2-503-52615-7 (viz dále s. v. Christian Lübke).

Silke Glitsch, Joachim Migl, Helmut Rohlfing: *Göttinger Kostbarkeiten – Handschriften, Drucke und Einbände aus zehn Jahrhunderten*, Göttingen: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen 2006, ISBN 10: 3-930457-79-2, ISBN 13: 978-3-930457-79-3 (str. 6-8 - Joachim Migl, Helmut Rohlfing: Zur Einführung – Buchgeschichte and Provenienzermittlung, na str. 7 ilustrace ze spisu *Bellifortis* Konrada Kyesera [asi 1366-1405], jehož rukopis chován v Göttingen, psáno před 1405, vyobrazení panoše nesoucího hrot kopí Alexandra Makedonského s nápisem MEUFATON, propůjčuje magickou moc v boji proti nepřátelům a tyranům).

Réginald Grégoire: *Il patrimonio culturale monastico dai manoscritti della Bibliotheca Apostolica Vaticana (Secc. VIII-XV) – Alle radici cristiane dell' Europa*, Mostra organizzata in occasione delle „Giornate Europee del Patrimonio“, Musei Vaticani, 28 settembre – 8 novembre 2003 (Pontificia Commissione per i Beni Culturali della Chiesa, Bibliotheca Apostolica Vaticana, Musei Vaticani), Città del Vaticano: Bibliotheca Apostolica Vaticana 2003, ISBN 88-210-0751-0 (38 – rukopis Vat. Lat. 9668, 12. století, Fig. 13 na str. 39: Život sv. Cyrila od Leona z Velletri, Cyril: mnich na Bosporu, pak na Olympu v Bithynii, Metoděj – 868 biskup Pannonie a Moravy; autor textu Leon biskup z Velletri a Ostie, + 1115, napsal jej podle podání Gaudericha, biskupa z Velletri [867-879], později mnicha na Monte Cassinu, Cyrilova druha a korespondenta známého překladatele z řečtiny do latiny Anastasia Bibliothecaria [+ asi 877], Bibliotheca Hagiographica Latina č. 2072-2073; kritickou edici pořídili Paul Meyvaert a Paul Devos, in *Analecta Bollandiana* 73, 1955, 412-413 a 455-461; viz též L. Boyle, in *Archivum Ordinis Fratrum Praedicatorum* 28, 1958, 362-394).

Halperin, Charles J., Spinei, Victor: *Russia and the Mongols : Slavs and the steppe in medieval and early modern Russia* / Charles J. Halperin ; edited by Victor Spinei and George Bilavschii. București : Editura Academiei Române, 2007, Signatura: E-FIMaA/1 Volný výběr.

Haour, Anne: *Rulers, warriors, traders, clerics : the central Sahel and the North Sea, 800-1500* / by Anne Haour, Oxford : Oxford University Press, 2007, Signatura: F5-HaRu Volný výběr.

Richard Hodges, *Aistulf and the Adriatic Sea*, „Acta Archaeologica“ (København) 79, 2008, 274-281 (souhrn nových bádání v oblasti Jadrana, povrchové průzkumy v Comacchio – starší než Benátky, 8.- 9. století; na albánském břehu lokalita Butrint – byzantské město, 8.- 9. století, amfory).

Hunnen zwischen Asien und Europa, Aktuelle Forschungen zur Archäologie und Kultur der Hunnen, hrsg. von Historischen Museum der Pfalz Speyer, Langenweissbach: Beier & Beran, Archäologische Fachliteratur 2008, ISBN 978-3-93751-91-9.

Édouard Jeanneau: „Tendenda vela“ – Excursions littéraires et digressions philosophiques à travers le Moyen Age, Turnhout: Brepols 2007, ISBN 978-2-503-51918-0 (str. 349-402 je Plato apud Bohemos, seznam rukopisů Platónových děl v českých knihovnách, hlavně konec 14. a 15. století, ale v latinských výpiscích už od konce 13. století, vzorně zpracováno se signaturami a charakteristikami rukopisů).

Konovalov, P. B. : The burial vault of a Xiongnu prince at Sudzha (Il'movaia pad', Transbaikalia) / P.B.Konovalov. Bonn : Friedrich-Wilhelms-Universität, 2008, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., signatura: E-BoCo/3 Volný výběr.

Pavel Kubálek, Daniel Stolz, Lenka Sasková, Daniel Vaněk, Blízkovýchodní haplotyp u pohřbu mladého muže s rozštěpem lebky z raně středověkého pohřebiště na Tetíně (A Near Eastern haplotype in the burial of a young man...), „Archeologie ve středních Čechách“ 12/II, 2008, 645-650 (645 – jde o hrob 7 z r. 2006; 647 – hlavou k Z, nohama k V, na bříše, ruce složeny pod hrudí, ♂, adultus, 20-30 let, asi 167 cm; částečný haplotyp Y-chromozomu, haploskupina G2, nejobvyklejší na Kavkazu, v Malé Asii, na Íránské Vysočině; pohřebiště asi 870-950, nejsou tu společenské špičky).

Benedek Láng: Unlocked Books – Manuscripts of Learned Magic in the Medieval Libraries of Central Europe, University Park, PA: The Pennsylvania State University Press 2008, ISBN 978-0-271-03377-8 (69-78 o spisu *Bellifortis*, popisy různých magických bojových prostředků; Konrad Kyeser se možná zabýval alchymii; 144-161 o alchymii, 155 - z roku 1457 pochází česky psaný alchymický traktát *Cesta spravedlivá* [Praha, knihovna NM V H 21]; 157 – sepsal Jan z Lazu [*Johannes Lassioro*], žák Antonia z Florencie, prospektora, který hledal v Čechách kovy a byl tu zavražděn; 185 – pražského původu je rukopis alchymického traktátu *Ars notoria* [Praha, NK I F 35], totiž jeho první části pod názvem *Flores aurei*, 192 - opsán Matoušem Beranem, roudnickým kanovníkem a kdysi studentem lékařství v Praze, který dále studoval v Paříži, Vídni a Erfurtu; praví, že text sepsal po částech po velké námaze v různých zemích a z různých děl; 204 - rukopis posléze skončil v Třeboni a odtud se dostal do rožmberské knihovny; 205 – jde i o praktické návody, je v něm *antidotarius*, *lapidarius*; 206 – též u Oldřicha Kříže z Telče alchymické údaje; 214-219 o působení Jindřicha Čecha v Polsku; 231 – *Codices Cusani*, od Mikuláše Kusánského zakoupené rukopisy českého královského dvora; celkem 5 rukopisů, patrně španělského původu, od královského dvora, zastoupeni v nich autoři Alfraganus, al-Kindí, Ptolemaios, Hippokrates, Halí, Messahallah, Albumasar, Alkabicius; rukopisy již z dob Přemysla Otakara II. a Václava II., zpracoval autor jménem Alois Krchňák).

Michal Lutovský, Kolínský knížecí hrob na stránkách pamětní knihy města Kolína (Das Fürstengrab aus Kolín), „Archeologie ve středních Čechách“ 12/II, 2008, 625-644 (628 obr. 3 – č. XV „zbytky buď z přilbice nebo z pancíře, veliké množství takových úlomků jest železných, na spodní straně látka podobající se dřevu“ [patrně kované vědro, pch], J. L. Píč = bronzová nádoba; 629 obr. 4 č. 5 – „skleněné korále modré“, tvarově ale dost podobný prostřední korál mušli kauri; 630 obr. 5 č. 11 – J. L. Píč = dno nádoby; 631 – ML zmiňuje okované vědro; 634 – byla tam bronzová mísa, zde na obr. 7; 640-644 znovu překresleny předměty z nálezu).

Christian Lübke: Christianity and Paganism as Elements of Gentile Identities to the East of the Elbe and Saale Rivers, in Ildar H. Garipzanov, Patrick J. Geary, Przemysław Urbańczyk (edd.), *Franks, Northmen and Slavs, Identities and State Formation in Early Medieval Europe*, Turnhout: Brepols 2008, ISBN 978-2-503-52615-7, 189-203 (str. 194 – vyprávění o Slovanech usedlých v Bambergu, kde ctěn Jindřich II., zakladatel tamní diecéze, co světec; kterýsi Slovan tam oslepl a tamní křesťané mu radili, aby se modlil ke [sv.] Jindřichovi, on však na to opáčil: 'Jak mi může pomoci Jindřich, *deus teutonicus*?'; 195 - kristianizace stěžejní pro Jindřicha I., o čemž píše Widukind, u něhož Slované pohani a barbaři, neboť chce posílit soudržnost Sasů vytvořením společného nepřítele; 196 – roku 955 předstoupila skupina zástupců slovanských kmenů [*socii*] před Otu I. a projevila ochotu platit králi daň, ponechala jim *dominatio regionis*, v opačném případě budou bojovat *pro libertate* [Widukind]; 197 – etnonymum Lutici se poprvé [sic!] objevuje roku 983, povstalci tedy utvořili novou kolektivní entitu [viz Liutizen, *Lexikon des Mittelalters*], ústřední svatyní svazu se stala Riedegost [Radhošť, Ředhošť, Radohošť?] jinak zvaná Rethra, kde ctěn Svarožic, a ustavili též svérázný sociální model: o obecných věcech rozhodují na shromáždění v Rethře, *Hiis autem omnibus[...] dominus specialiter non presidet ullus* [Thietmar]; Thietmar označuje Lutice za *quondam servi nostrisque iniquitatibus tunc liberi*, a rovněž žijí podle *libertas more Liuticio*; 198 – zformování Luticů: Riedegost na území Ratarů [Redarier], u Bavorského Geografa značení starším názvem Veleti, sestávají ze čtyř kmenů, jedním z nichž jsou [v pozdějších pramenech] Rataři; původně se poddali Karlovcům, pak se však osvobodili a konfederace se rozpadla, vůdčí roli převzali Havolané, budující spoje do Prahy, k markraběti saské Severní marky Dietrichovi von Haldersleben, nezapomínat na Wilhelma, Otova syna se vznešenou Havolankou; 199 – jádrem odporu z r. 983 byli nejspíše Rataři; Veleti ←slov. vlci?, Lutici ←slov. lutí, divočí; zdá se, že po povstání podržel každý své, a že Lutici dokonce nejen vytrvali při víře otců, ale úspěšně ji šířili Polabím, snad dokonce až do Polska; 201 – ale jednotu neudrželi, r. 1057 občanská válka a poté konzervativní pohanská reakce; proti Gotšalkovi propuklo povstání, biskup Jan Meklenburský zabit a rozsekán na kusy, jeho hlava vystavena před Svarožicovým chrámem v Riedegostu; 202 – roku 1068 obsadil biskup Burchard z Wormsu Rethru, zmocnil se tamního posvátného koně a demonstrativně na něm dojel až do Halberstadtu; 202-203 – definitivně vyřešily až rozsáhlé demografické přeměny 12. století, kolonizace ze západu, o čemž píše Helmold z Bosau) (k Svarožicovi nyní Leszek Paweł Ślupecki, *The Temple in Rethra-Riedegost, West Slavic pagan ritual as described at the beginning of eleventh century*, in *Old Norse Religion in Long Term Perspectives: Origins, Changes and Interactions*, an International Conference in Lund, Sweden, June 3-7, 2004, by Anders Andrén, Kristina Jennbert, Catharina Raudvere, Edition: illustrated, Published by Nordic Academic Press, 2006, ISBN 918911681X, 9789189116818, 416str., 224-228, na str. 225, citováno 26. 1. 2009, přístupné z adresy http://books.google.com/books?id=gjq6rvolRpAC&pg=PA225&lpg=PA225&dq=Svarozic&source=bl&ots=dop9ruXDBg&sig=O4lqnxP3O8Ch3bVISOk1MR-LEAQ&hl=en&sa=X&oi=book_result&resnum=7&ct=result).

Melfos, Vasilios 2008: Green Thessalian stone: The Byzantine quarries and the use of a unique architectural material from the Larissa area, Greece, *Petroglyphic and geochemical characterization*, *Oxford Journal of Archaeology* 27(4), 387-405 (387 – Prokonnésos – bílý mramor, 388 – u Larissy ofiolitická brekcie, zelená s bílými skvrnami, pahorek Chasanbali, 396: 7.- 10. století: kámen odsud osazen na Skalním dómu v Jeruzalémě, córdobské mešitě, paláci Karla Velikého v Cáchách, dělaly se z toho byzantské císařské sarkofágy; 397 – taky podlaha Děsjatinné cerkve v Kijevě je asi z toho, →dovážené kameny z velkomoravských staveb).

Hiltrud Merten: Fragmente spätantiker Achatgefäße aus der Trierer Domgrabung, „Archäologisches Korrespondenzblatt“ 39, 2009, 135-140 (135 – dva kousky ze sbírek – vídeňská achátová miska, průměr 76 cm, váží přes 10 kg, 4. století, východořímská říše?; dále pohár sv. Heleny – v pokladu katedrály v Trevíru, patrně z pražské dílny kolem 1350, dar Karla IV. Balduinovi Trevírskému?; 136 – tři zlomky achátu z požárových vrstev 5. století, východní část jihovýchodní baziliky; 137 – křesťané si achátu příliš nevážili, ale užívali ho) (→ kalich sv. Vojtěcha asi opravdu byzantský).

Molnár Attila, Nagy Andrea, Tomka Péter (edd.), Prišli a odišli – Langobardi a Avari na Podunajskej nížine (titul i maďarsky a německy), Győr: A Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Kiállítás vezetője 3, 2008, HU ISSN 1788-3172 (Jozef Zábajník: Slovensko v období avarského kaganátu, 135-164, na str. 155 prsten z Chorvátskeho Grobu, Byzanc, poslední třetina 7. století; Trugly Sándor: Pohrebisko šľachtickej vrstvy při Lodenicicah v Komárne z doby avarskej říše, 199-216, 204 – kování s orlem a křížem, 205 – faléra se zvířecí maskou cenící zuby, 207 – nákončí s antickou bustou, →Šárka, dále pak nákončí s čtvernožcem, pod nímž leží člověk, interpretuje jako zápas člověka s cirkusovým lvem, 208 – kostěná postranice uzdy, čínský motiv, který Jevgenij Ljubo-Lesničenko označuje jako oblačná stuha [облачная лента]).

Orton, Clive: The pottery from medieval Novgorod and its region / Clive Orton, New York : UCL Press, 2006, Archeologický ústav AV ČR, v. v. i., signatura: F5-OrPot Volný výběr.

Raquel Martínez Peñín, La judería altomedieval de la ciudad de León: Fuentes documentales y datos arqueológicos „Miscelánea Medieval Murciana“ XXXI, 2007 (ISSN 0210-4903), 123-138 (u Leónu měli *Castrum Iudeorum*, z něhož plynuly příjmy i kostelům a kapitulám; str. 127 – nejstarší hebrejský náhrobek 1026, Mar Ya'aqod, syn rabbiho Ishaka ben Qotem[?], zabit na cestě do Santiaga de Compostela?, 128 – první zmínka o Židech 897, Abaz nakupuje půdu u řeky ke stavbě mlýnů; 22. 4. 905 – týž Žid Habaz je *quondam iudeus, postea uero christianus et monachus*, odkazuje dříve uvedený pozemek klášteru sv. Kosmy a Damiána; 132-134 – v *Castrum Iudeorum* vykopávky, sídlištní vrstvy a stavby, keramika *gris leonesa* z 9.- 11. století, mince ražená v St. Martin de Tours za časů Alfonsa VI, snad z konce 11. a z 12. století; další nálezy keramiky až do 14. století).

Ivana Popović: Naissus (Niš) and Augusta Treverorum (Trier) and the reciprocal relationships between late antique imperial workshops, in Festschrift für Heinz Heinen – Archäologie und Kunst des Trierer Landes und seiner Nachbargebiete, „Trierer Zeitschrift“ 69/70, 2006/2007, Rheinisches Landesmuseum Trier, ISSN 0041-2953, ISBN 978-3-923319-72-5, 191-200 (194 – prsteny s nápisem FIDEM CONSTANTINO začal Konstantin rozdělit roku 315 při oslavě decennalií a před konečnou bitvou s Liciniem, jsou ve V Galii, Porýní, na horním Dunaji – 10 z Au, 2 z bronzu; 195 – další z Pannonie, po Konstantinově vítězství roku 316; mapa Fig. 10 na str. 198) (→Krok Straých pověstí českých).

Jonathan Shepard: The Cambridge history of the Byzantine Empire c. 500-1492 / edited by Jonathan Shepard. Cambridge : Cambridge University Press, 2008, knihovna ARÚ AV ČR, signatura: A7-CaHi Studovna.

Skre, Dagfinn: Means of exchange : dealing with silver in the Viking Age / edited by Dagfinn Skre, Aarhus : Aarhus University Press, 2007, Signatura: E-NoOl/23 Volný výběr.